

סיכוי / سيكوي Sikkuu

העמותה לקידום שוויון אזרחי الجمعية لدعم المساواة المدنية
The Association for the Advancement of Civic Equality

12 בנובמבר 2014

ועדת העוני המליצה על בניית מעונות יום בעלות של 600 מלש"ח

האם תקציב זה יגיע גם לרשויות המקומיות הערביות?

בדוח הוועדה למלחמה בעוני בישראל, שהוגש ביוני 2014, הומלץ על בניית מעונות יום לגיל הרך. בדוח נכתב כי "מומלץ על הקמת מעונות יום במקומות בהם קיים ביקוש לכך, תוך מתן עדיפות לאותם אזורים בהם מרוכזות אוכלוסייה החיה בעוני... בהתאם לכך, מומלץ להקים כ-210 מעונות יום, על בסיס תקציב קיים לא מנוצל של כ-600 מלש"ח, על פני 3 שנים. מעונות היום יסייעו לכ- 15,000 משפחות."

משרד הכלכלה ומשרד האוצר פרסמו ביום 11.8.2014 הוראת שעה של משרד הכלכלה לתכנון ובינוי מעונות יום¹. למחרת, פורסם בכלי התקשורת כי "אושר מימון להקמת 400 מעונות יום - השרים לפיד ובנט הודיעו על חניכת תוכנית לבניית מאות מעונות יום בשנתיים. הממשלה תממן 90% מהעלויות"².

אין עוררין על כך כי הרשויות המקומיות הערביות נופלות תחת הקטגוריה של אזורים בהם מרוכזות אוכלוסייה החיה בעוני. בנוסף, הרשויות המקומיות הערביות סובלות מאפליה ארוכת שנים על-ידי הממשלה וקיים בהן מחסור גדול של מעונות יום ביחס לרשויות היהודיות³.

אולם, עיון בהוראת המנכ"ל מלמד על מספר **חסמים שיקשו על הרשויות הערביות לקבל את התקציב** ויש בהן לייצר חסמים נוספים לקידום הקצאה שוויונית לבינוי מעונות יום בתוך הרשויות הערביות, וזאת כמפורט להלן:

1. **המועד להגשת הבקשה ועמידה בלוחות זמנים של הוראת המנכ"ל** - משרד הכלכלה ייחד שני מסלולי תקצוב מהירים לרשויות מקומיות: א. מסלול לתקצוב השלב המקדמי של **תכנון מעונות היום** – עד ה-15.11.14. ב. מסלול לתקצוב **הבינוי** עצמו על בסיס **כל הקודם זוכה**.

לוח הזמנים הקצר לשלב התכנון ומנגנון כל הקודם זוכה לשלב הבינוי מהווים חסם עבור הרשויות הערביות. בעיקר כשהן מתמודדות עם קשיים מבניים וחסמי עומק כמו העדר קרקע זמינה לקידום הנושא.

המלצת עמותת סיכוי - להחריג את הרשויות הערביות ולאפשר להן לוח זמנים פחות נוקשה על מנת שיוכלו להתמודד במכרז⁴.

¹ הוראת מנכ"ל משרד הכלכלה מס' 9.3.

² ידיעה באתר YNET מיום 12.8.2014 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4557900,00.html>

³ ראו נתוני המחקר של משרד הכלכלה בנספח 1 בסוף המסמך.

⁴ יש לציין כי משרד הכלכלה ידע להחריג את שדרות וישובי עוטף עזה בעת בחינתו לחלוקה בין הרשויות המבקשות ואין סיבה לא לעשות כן עבור הרשויות הערביות.

2. **פרסום ההודעה על הוראת המנכ"ל** – אנו תקווה כי המכרז פורסם בשני עיתונים גדולים בעברית ובערבית כפי שהמשרד מחויב בהוראות החשב הכללי.
המלצת עמותת סיכוי - לערוך כנס הסברה ושיתוף הרשויות המקומיות הערביות אשר יעביר מידע ויענה על שאלות הדרג המקצועי תוך ניהול דיאלוג בונה ופורה.
3. **ליווי מקצועי מתוך החברה הערבית להגשת הבקשות** - קרן רש"י ומשכ"ל ילוו את הרשויות המקומיות הערביות להליך הגשת הבקשות.
המלצת עמותת סיכוי - לקדם ליווי מקצועי של אנשי מקצוע ערבים להגשת הבקשות שכן קיים שוני בבעיות איתן מתמודדות רשויות מקומיות ערביות ויהודיות.
4. **משרד הכלכלה שריין 20% מתקציב ההוראה עבור הרשויות המקומיות הערביות** (עד לסוף 2014) - צעד השריון הוא צעד ראשוני אך אינו מספק. **בנוסף**, סיכוי מסתייגת מהשיעור הנמוך שאינו מתמודד עם המחסור ההיסטורי של השירות בתוך הרשויות הערביות.
המלצת עמותת סיכוי – א. הוספת מנגנון שיבטיח שיהיה מיצוי של אותו התקציב. ב. שמירת התקציב המשוריין לרשויות המקומיות הערביות עד למיצויו. ג. העלאת השריון לרשויות המקומיות הערביות ל-40%.
5. **התעלמות ההוראה מהחסם התכנוני של העדר קרקע זמינה לפיתוח ותוכניות מפורטות בתוך הישובים הערבים** - ההוראה מסתפקת בטיפול בקשיי השגת היתר בניה ברמה פרטנית. אנו בספק אם מענה כזה יהיה אפקטיבי ומספק לחסם משמעותי זה שידוע מזה שנים⁵.
המלצת עמותת סיכוי - להקים במשרד הכלכלה אגף תכנון בינוי מעונות יום ברשויות הערביות שיתוקצב ויהיה אחראי על זירוז הטיפול בנושא, כפי שקורה במשרד החינוך. לחלופין, להעביר את בינוי מעונות יום למנהל התכנון במשרד החינוך. לחלופין, להותיר את הייזום של בניית המעונות **בידי המדינה** בשנים הקרובות, ורק בטווח הבינוני והארוך להעביר את האחריות לרשויות הערביות. המלצה זו מתעצמת נוכח הימצאות של מספר רשויות ערביות בחדלות פירעון וככאלה הן לא תוכלנה לבקש תמיכה.
6. **ההוראה לא מתמודדת עם עלות השירות היקר הגורם להעדר השמשה** - על פי נתונים שנמסרו לנו ממשרד התמ"ת, בכמה יישובים נבנו מבנים למעונות ביוזמת משרד הבינוי והשיכון, אך הם לא הושמשו. עיקר הקשיים בהשמשה של מבני מעון נובעים מהוצאות שנופלות על הרשות המקומית בתהליך ההשמשה של המבנה ומעלות את דמי השהייה של פעוט במעון יום.⁶

⁵ מסמך מדיניות מס' 1 "מחסמים לסיכויים" – הדרך לשוויון בין האזרחים הערבים והיהודים בישראל" בקישור הבא: http://www.sikkuy.org.il/wp-content/uploads/2013/08/sikkuy_mediniut_2010.pdf

⁶ להרחבה ראו עמ' 65 למסמך מדיניות מס' 1 הנ"ל.

המלצת עמותת סיכוי – עקב הקשיים התקציביים הגדולים ברשויות המקומיות הערביות לייחד תקציב ייעודי עבור השמשת מעונות יום ברשויות הערביות. בנוסף, לקדם את שירותי המשפחתונים ברשויות הערביות במספר רמות: ראשית – שינוי שיטת התשלום למטפלות. כיום הן מקבלות חלק ממשרד הכלכלה וחלק מההורים. ההורים נמצאים במצב כלכלי קשה ולא תמיד מעבירים את הכספים. למטפלות אין יכולת גבייה מההורים. לכן, על משרד הכלכלה לגבות את התשלום מההורים, כפי שנעשה במעונות היום ולהעביר את מלוא הסכום למטפלות ללא קשר לתשלום ההורים; שנית – להגביר את פיקוח המשרד על איכות השירות המקצועי הניתן בידי המטפלות ולהכשיר אותן בהכשרות מקצועיות בהתאם.

7. נעדר בהוראה צוות מעקב אחר יישום ההחלטה בכלל ובתוך החברה הערבית בפרט, כפי שנעשה במסגרת החלטת ממשלה מס' 1539. המלצת עמותת סיכוי – משרד התמ"ת, בהשתתפות משרד האוצר והרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית יעקוב אחר יישום הוראת השעה בכלל ועבור החברה הערבית בפרט.

לסיכום, הוראת השעה צפויה להגדיל את מספר מעונות היום בישראל וכן להגדיל את הפער בין הרשויות המקומיות היהודיות לערביות. הוראת השעה לא מתמודדת בצורה אפקטיבית עם החסמים הקיימים ברשויות המקומיות הערביות ועל כן צפויה שלא לתת מענה דווקא לרשויות המקומיות הזקוקות לה ביותר. כך, בעוד האוכלוסייה הערבית מהווה יותר מ-50% מהעניים בישראל, אנו רואים כי הפתרון שוועדת העוני הציעה, ושמיושם באמצעות הוראת שעה של משרד הכלכלה בשיתוף משרד האוצר, צפוי להתעלם מאוכלוסייה זו ולא לתת לה מענה.

נספח 1

להלן הנתונים העולים ממחקר תמ"ת שבחן נתוני 2011 ופורסם בשנת 2013 הממחישים את המחסור של מעונות יום ברשויות הערביות⁷:

- השוואה בין רשויות מקומיות יהודיות לבין רשויות מקומיות ערביות מעלה כי קיים פער גדול בשיעור הילדים המתחנכים במעונות ובמשפחתונים המוכרים – 23.9% מהילדים לעומת 10.6% מהילדים בהתאמה.
- שירות המשפחתונים אמור להיות שירות משלים לשירות המעונות. אולם ברשויות מקומיות ערביות שיעור הילדים הערבים המשולבים במעונות הוא מזערי, ואילו שיעור הילדים במשפחתונים גבוה מזה שנמצא ברשויות מקומיות יהודיות: **ברשויות ערביות 3.4% מהילדים מתחנכים-מטופלים במעונות** ו-7.1% מתחנכים-מטופלים במשפחתונים בהשוואה ל-21.6% מהילדים ברשויות מקומיות יהודיות המתחנכים במעונות ו-2.3% במשפחתונים.

לוח ג.1: מספר הילדים בגילאי 3 חודשים עד 3.5 שנים ומספר הילדים במעונות ובמשפחתונים המוכרים לפי רשויות מקומיות ומגזרי אוכלוסייה, שנה"ל 2010/2011

מספר רשויות מקומיות	מספר ילדים בגילאי 3 ח' עד 3.5	מספר מסגרות מוכרות	מספר הילדים במעונות ובמשפחתונים המוכרים			אחוז הילדים המשולבים במסגרות מוכרות מסך הילדים ברשות
			סה"כ ילדים	ילדי עבודה	ילדי רווחה	
סך המעונות והמשפחתונים						
253	505,132		100,808	84,236	16,572	20%
156	303,793		72,583	63,535	9,048	23.9%
83	85,435		9,032	4,845	4,187	10.6%
14	115,904		19,082	15,745	3,337	16.5%
מעונות						
253	505,132	1,547	84,673	73,074	11,599	16.8%
156	303,793	1,213	65,717	57,441	8,276	21.6%
83	85,435	50	2,932	2,173	759	3.4%
14	115,904	284	16,024	13,460	2,564	13.8%
משפחתונים¹²						
253	505,132	3,205	16,024	11,051	4,973	3.2%
156	303,793	1,373	6,866	6,094	772	2.3%
83	85,435	1,220	6,100	2,672	3,428	7.1%
14	115,904	612	3,058	2,285	773	2.6%

(1) סה"כ כולל לא ידוע. (2) מספר המשפחתונים הוערך על פי סה"כ הילדים במשפחתונים חלקי 5. נמצאו 195 אשכולות משפחתונים ברשויות השונות.

7 אסנת פיכטלברג ברמץ, רונית הריס אולשק, מעונות ומשפחתונים המוכרים ע"י משרד התמ"ת תשע"א, משרד הכלכלה, אוקטובר 2013.